

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta/ky: Bc. Karolína Hoferová

Název bakalářské práce: Restaurování olejomalby na lepence Portrét dámy ze sbírky Vlastivědného muzea v Olomouci

Studijní obor/specializace: Umělecká a umělecko-řemeslná díla na papírových, textilních, pergamenových podložkách a polychromované objekty z papírmašé/ Ateliér restaurování uměleckých děl na papíru

Vedoucí práce: Mgr. Art. Luboš Machačko, ArtD.

Jméno a příjmení oponenta/email: PhDr. Veronika Knedlíková Wanková, PhD.

Naplnění zadání práce

Zdůvodnění: Studentka prokázala, že je schopna využít teoretických poznatků a praktických dovedností získaných během studia ke zpracování předložené bakalářské práce. Jejím cílem bylo restaurování olejomalby na lepence Portrét dámy ze sbírky Vlastivědného muzea v Olomouci. Práce se zabývala restaurováním barevné vrstvy díla, konsolidací papírové podložky, adjustací i způsobem uložení díla.

Bakalářská práce je logicky členěna na úvod, kompletní restaurování, identifikaci díla, typologický popis díla, popis fyzického stavu díla před restaurováním, průzkum díla s uvedením neinvazivních a invazivních metod. Dále pak obsahuje závěrečné vyhodnocení průzkumu, kulturně historický průzkum, restaurátorský záměr, popis postupu restaurátorských prací a seznamy pomůcek, materiálů a chemikálií. Dále pokračuje doporučenými podmínkami uložení díla, závěrem, seznamem literatury, symbolů a zkratk, tabulek, textovými a obrazovými přílohami. Členění bakalářské práce tedy odpovídá požadavkům na závěrečnou práci příslušného oboru včetně fotografické dokumentace postupu prací.

A B C D E F

Odborná úroveň práce

Zdůvodnění: Úroveň práce i její rozsah odpovídá požadavkům na zpracování bakalářské práce. Studentka do své práce zahrнула také poznatky z kulturně historického průzkumu,

což umožnilo dílo přiřadit k významné osobnosti šternberského kulturního života, Wilhelma Herzoga, aktivního na počátku 20. století. K samotné restaurátorské práci využila šetrné konzervační metody a materiály, které neponechávají na díle rezidua. Nicméně řada uvedených popisů, materiálů či rozhodnutí zůstává v jedno větných formulacích bez argumentace a dovysvětlení. Textu samotnému chybí textová výstavba (vysvětlení od obecného k detailnímu), jež by dodala práci na věrohodnosti a nepůsobila by jako univerzální šablona. Pro dovysvětlení uvádím několik konkrétních nedostatků:

V samotném úvodu bakalářské práce jen napsáno: *„Cílem bakalářské práce je seznámit čtenáře s danou problematikou a přiblížit jednotlivé kroky restaurátorského zásahu a poukázat na důležitost preventivní péče.“* (str. 11) Bylo by dobré se zamyslet nad formulací cílů bakalářské práce, předpokládám, že hlavní zájem by mělo představovat právě samotné dílo, identifikace jeho stavu, představení možných zákroků, jejich odůvodnění, průzkum jeho stavu a použitých materiálů atd. Zamyslet se nad tím, proč je nutné ho restaurovat. To, že studentka uvádí na prvním místě seznámení čtenáře s danou problematikou považuji za nešťastnou formulaci a nemělo by se jednat o cíl bakalářské práce.

V rámci kapitoly typologického popisu díla (str. 14) autorka bakalářské práce detailně popisuje, co se na obraze nachází, ale již se nezamýšlí, jakou to mělo funkci, např. zdali malovaná římsa neměla zprostředkovat efekt prostorovosti díla. (Bylo by to vítané obohacení předkládané práce). Také by bylo dobré v popisu portréту uvést o jaký portrét se jedná (z profilu, tříčtvrteční atd.). Zároveň je opomenut popis zadní strany díla (není popsán přípis zřejmě bílou křídou).

V rámci popisu fyzického stavu díla před restaurováním (str. 15) se uvádí: *„Lepenka je zkrěhlá, nesoudržná v oblasti rohů a vlivem vystavení světelné expozici ztmavlá.“* Možná by bylo vhodné to více rozepsat a zmínit i chemické procesy, které se výrazně podílejí na degradaci lepenky a mohou následně ovlivnit i barevnost díla zvláště, když nebyla zjištěna výraznější přítomnost podkladové vrstvy.

V rámci kapitoly 6.2.4 Zkouška stability... (str.20) se uvádí v tabulce zkouška Nanorestore gel, v textu ale není nijak představen. Zároveň by bylo dobré v úvodu kapitoly představit, že budou využity tři druhy způsobů, jak lze povrch barevné vrstvy očistit – (1. rozpouštědlo, 2. gel, 3. povrchově aktivní látka), a poté až pokračovat s konkrétními tabulkami a popisy přípravy čisticích směsí.

V kapitole 7 Závěrečné vyhodnocení průzkumu (str. 25): „*Na základě restaurátorského průzkumu bylo rozhodnuto o nutnosti provést restaurátorský zákrok.*“ Tato věta nic neříká, není uvedeno proč, k jakému závěru průzkum dospěl, je potřeba uvést důvody alespoň v bodech (představit je), taktéž chybí celkové vyhodnocení. Zároveň nelze jen odkázat na kapitoly 4 a 5, pokud se jedná o závěrečné vyhodnocení – v závěrečném vyhodnocení by mělo být dílo nazíráno již v celkovém kontextu poznatků a zkoušek, ne jen odkázat na části průzkumu. Taktéž druhy odstavce: „Chemicko-technologická...“ (str. 25) jen konstatuje, co se zjistilo, ale nevysvětluje, co jednotlivá zjištění znamenají. Zřejmě to, že je lepenka složená z dřevoviny ovlivňuje její pH, pokud obsahovala separační vrstva mezi podložkou a barevnou vrstvou organickou látku – k čemu asi sloužila, jakou mohla mít roli? Taktéž je uvedena přítomnost pruské modři, co to znamená? Ovlivňuje to nějak restaurátorský postup nebo znalost o díle? Bylo by vhodné uvést, proč je to zajímavé, např. uvést, že se běžně na malbách vyskytovala až kolem r. 1850 (viz Kubička/ Zelinger 2004, s. 175), tudíž lze předpokládat vznik této malby po tomto roce. Navíc se některé závěry dají dohledat v příložených chemicko-technologických zprávách, které měla studentka k dispozici (viz závěry k vláknům papírové podložky, jež je určena jako dřevovina: „*Tento materiál se vyráběl od roku 1846.*“ (str. 57); nebo závěr k pruské modři (str. 64). Tím, že se informace uvede do souvislostí, pak až nabývá na hodnotě, zvláště, když autorka uvádí jako cíl své bakalářské práce (viz Anotace): „*příspěť k prohloubení znalostí široké veřejnosti o problematice restaurování děl na papíře*“. Tím, že informace z chemicko-technologických zpráv nejsou zapojeny více do textu odebírá to na kvalitě práce. Stačilo by například uvést, že výsledky kulturně historického i chemicko-technologického průzkumu dílo datují do určitého časového období (vzhledem k nálezům pigmentů, typu lepenky, archivním dokladům).

A B C D E F

Metodická úroveň práce, kvalita práce s literaturou a prameny

Zdůvodnění: Autorka ve své práci řádně cituje, pracovala jak s literaturou (českou a zahraniční), tak i s prameny. Ke svým poznatkům využívala spolupráci s chemicko-technologickou laboratoří fakulty. Svě jednotlivé kroky při restaurování dokumentovala a dospěla k odevzdání řádně restaurovaného díla. Nedostatkem práce je však nejasné

stanovení cíle restaurování a nejasná argumentace některých rozhodnutí. Uvádím několik příkladů: *„Cílem restaurování je uvést dílo do stavu vhodného k prezentaci a přispět k prohloubení znalostí široké veřejnosti o problematice restaurování děl na papíře.“* (viz Anotace) Nemělo by zde být zmíněno především prodloužení životnosti díla, preventivní konzervace, zachování původnosti díla, poznání techniky malby a způsobu, jakým daný malíř pracoval?

V rámci popisu fyzického stavu díla před restaurováním (str. 15), kde se uvažuje o vystavení lepenky vlhkosti, ke kterému mělo dojít v minulosti, mě napadá, zdali by zde nemělo být uvedeno také zvlnění lepenky nebo zdali byla úplně rovná?

V kapitole Průzkum restaurovaného objektu (str. 17) postrádám v rámci cíle restaurátorského průzkumu *„Cílem restaurátorského průzkumu je dokumentovat stav díla před započítím restaurátorských prací tak, aby po jeho vyhodnocení mohl být stanoven adekvátní restaurátorský postup.“* začlenění také potřeb a požadavků majitele objektu, které, jak se dále v práci dozvídáme, výrazně ovlivnily postup restaurování (odstranění inventárního čísla z lícové strany díla?).

V kapitole neinvazivní metody průzkumu (str. 17) bych na úvod doporučila vysvětlení, k čemu slouží neinvazivní metody průzkumu, jaké mají benefity a jaké nedostatky, totéž bych očekávala u invazivních metod (str. 18) – opět by bylo dobré popsat všeobecně, o jaké metody se jedná a k jakým zjištěním vedou (stačí velmi stručně). Proč jsou pro restaurování objektu důležité? V oddílu 6.2.2 Chemicko-technologický průzkum (str. 18) by bylo dobré napsat, důvod výběru místa, odkud bude vzorek odebrán (např. v místech xy byl odebrán vzorek, jelikož byla lepenka v těchto místech mechanicky poškozena, nebo barevná vrstva nebyla stabilní atd.).

Dále si kladu za otázku, z jakého důvodu nebylo přistoupeno k neutralizaci lepenky (průměr naměřeného pH byl 6, 05), když ještě jako forma adjustace byl zvolen přímý dotyk s dřevěnou konstrukcí (i když je mezi dílo a dřevěný rám vložena alkalická lepenka). V textu toto rozhodnutí není jasně obhájeno: *„Bylo rozhodnuto, že není nutné dílo podrobit neutralizačním procesům, ale aby byla vytvořena alkalická rezerva, bude v průběhu restaurování používaná obohacená voda tak, aby se hodnota pH mohla mírně navýšit.“* (str. 25) Existuje nějaký důkaz, že jen při použití obohacené vody bude zbrzděna degradace papíru, stačí jen styk s alkalickou lepenkou? Bylo provedeno kontrolní měření pH po použití

obohacené vody? Zde bych uvítala nějakou citaci, která se věnuje účinkům odkyselovacích metod na lepenky, zvláště kvůli tomu, že v praxi se restaurátor s degradovanými lepenkami velmi často setkává.

V kapitole 8 Kulturně-historický průzkum je citovaná Inventární kniha z Městského muzea Šternberk viz pozn. 11 str. 28, není zde ale žádná signatura knihy, či označení.

V rámci pochopení důvodů zvoleného postupu autorky bakalářské práce si kladu otázku, z jakého důvodu kromě požadavku na pevnou oporu díla i skla zvolila autorka adjustaci zadního dřevěného rámu bez jakékoliv separační vrstvy (nepočítám přítomnost alkalické lepenky). Nebylo by vhodnější použít archivní alkalickou vlnitou lepenku určenou v potřebné tloušťce pro zadní desky při paspartování, která je vyrobena z velmi odolného materiálu (100 % alphacelulóza), má pH 8-9,5, je odlehčená a pevná? Uvažovala autorka o tomto řešení?

V kapitole 11.1. není u *Blitz-fix* uvedeno o jaký materiál se jedná, zatímco u dalších je to vysvětleno, bylo by vhodné to doplnit.

A B C D E F

Formální úprava bakalářské práce a její jazyková úroveň

Zdůvodnění: Práce je jasně členěná, přehledná, napsaná srozumitelným jazykem. Formální úprava dodržuje předepsaný úzus. V malé míře se objevují příliš složité formulace, např. „Lze předpokládat, že vlivem nevhodného uložení v minulosti byla lepenka vystavena vlhkosti, jejíž dlouhodobé působení u díla způsobilo deformaci samotné podložky, její rozvrstvení a také zatekliny, patrné na fotografii obrazové přílohy.“ (str. 15) a překlepy: „Měřené pH hodnot proběhlo...“ (str. 18); „...bylo nutné zvolit vhodné rozpouštědlo, jenž by barevnou vrstvu nenarušoval, ale snímal jen nečistoty.“ (str. 19)

A B C D E F

Další připomínky/dotazy

K diskusi nad provedeným restaurátorským zásahem navrhuji zamyslet se:

V práci není uvedeno, zdali bylo inventární číslo „2997 b“ (původně na lícové straně díla),

keré bylo při restaurování na přání zadavatele odstraněno, přepsáno na jeho zadní stranu (dle fotografie to vypadá, že nebylo). Považuji za zásadní, aby toto číslo bylo součástí adjustace restaurovaného objektu, jelikož, jak autorka sama zmiňuje, díky tomuto číslu bylo možné ho identifikovat přímo se záznamy v inventárních knihách šternberského muzea (str. 28). Jeho smazáním tedy dochází ke ztrátě důležité historické informace. I kdyby bylo číslo zmíněno v dokumentaci, zaneseno v evidenční kartě, není nikdy zaručeno, že nedojde ke ztrátě této informace. Proběhla diskuse na toto téma? Jak by třeba tužkou přepsané číslo ovlivnilo vzhled zadní strany restaurovaného objektu? Dnes se může zdát, že je to nepodstatné, ale přítomné informace (i když v současnosti nejdou identifikovat nebo více využít) by dle mého názoru neměly mizet ze samotného objektu, který je dokladem svého vlastního autentického života.

Závěrečné hodnocení oponenta

Zdůvodnění: Tuto práci doporučuji k obhajobě a navrhuji stupeň velmi dobře. Přestože výslednou podobu restaurátorského zákroku lze označit za vyhovující požadavkům na ochranu uměleckých děl, samotné závěry nejsou jasně formulovány nebo vyargumentovány. Celkově tři skutečnosti považuji za diskutabilní (1. postup při získání alkalické rezervy samotné lepenky díla, 2. adjustace dřevěného zadního rámu, 3. odstranění inventárního čísla bez jeho uvedení na rubu díla). Lze pochopit autorčino stanovisko, bylo by ale vhodné svá rozhodnutí v těchto sporných bodech více vyargumentovat. Prokázat, že autorka nad daným problémem uvažovala a je si vědoma jak benefitů svého rozhodnutí, tak případných negativních následků. U práce kladně hodnotím zapojení kulturně historických souvislostí do poznání a postup čištění barevné vrstvy díla, který byl zvolen tak, aby nebyla narušena autenticita díla. Taktéž restaurování rámu bylo provedeno se zřetelem na jeho dochovaný stav. Závěrem lze tedy konstatovat, že se jedná o velmi dobře provedený restaurátorský zákrok věnující se jak barevné vrstvě, tak lepence a adjustaci. Jedná se o standardní restaurátorský přístup, který odpovídá požadavkům na ochranu uměleckých předmětů, proto práci doporučuji k obhajobě.

A B C D E F

Pro hodnocení použijte následující stupně

A	B	C	D	E	F
výborně	výborně mínus	velmi dobře	velmi dobře mínus	dobře	Nevyhověl (nelze doporučit k obhajobě)

V.....Praze Datum:31.5.2024.....

Podpis oponenta:.....